

LÄKEMEDEL OCH SENIORER

THONY BJÖRK
Sakkunnig läkemedelsfrågor SPF Seniorerna

Agenda

- Projektet Koll på läkemedel
- Äldre och Läkemedel
- Vad kan du göra själv?
- Recept, högkostnadsskydd och generikautbyte
- Brist på läkemedel

Ett samarbete mellan PRO, SPF, SKPF och Apoteket AB för en förbättrad läkemedelsanvändning hos äldre

På www.kollpalakemedel.se finns information om vad vi gör, utbildningar, statistik mm

PRO

SENIORERNA
SPF

SKPF
pensionärerna

 apoteket
Vi gör det enklare att må bra

För dig som är ...

Sökning

[Om projektet](#) | [Guider & Råd](#) | [Utbildningar](#)

[Olämpliga läkemedel](#) | [Press](#) | [Om webbplatsen](#)

Utbildningar

Har du koll på dina läkemedel?

Läkemedelsbehandling för äldre

[Mer om Koll på läkemedel](#)

**Olämpliga
läkemedel**

**Digitala
broschyrer**

**För dig som
patient & anhörig**

**Förskrivare &
vårdpersonal**

**Symtom av
medicin?**

Koll på läkemedel följer utvecklingen 2010-2023

Två nyckeltal följs:

- **1. Multimedcinering**
 - Andelen 80+ som förskrivits 10 eller fler läkemedel
 - 2010 - 46,8 %
 - 2018 - 47,6% INGEN FÖRÄNDRING
- **2. Olämpliga läkemedel**
 - Andelen 80+ som förskrivits läkemedel enligt förteckning från Socialstyrelsen över Olämpliga läkemedel
 - 2010 – 26,2%
 - 2023 - 10,1% MER ÄN HALVERATS!
- Statistik finns per kommun på www.kollpalakemedel.se

Olämpliga läkemedel Stockholm – Nacka/Värmdö

	2010	2023
Riket	26,2	10,1
Stockholm	24,3	12,5
Nacka	26,1	11,0

Läkemedel som kan vara olämpliga till äldre

- Smärtstillande med tramadol (Tradolan, Nobligan, Tiparol)
- Vissa läkemedel mot oro, ångest och sömnsvårigheter – Stesolid, Propavan, Atarax, alimemazin
- Läkemedel med antikolinerga egenskaper – amitryptilin mot depression (Saroten)
- Medel som påverkar urinblåsan – Emselex, Vesicare, Tolterodina

Ur lista från Socialstyrelsen över läkemedel som ”bör undvikas” vid behandling av äldre, s k olämpliga läkemedel.

Läkemedel rätt använda -
förlänger liv och ökar
livskvalitet

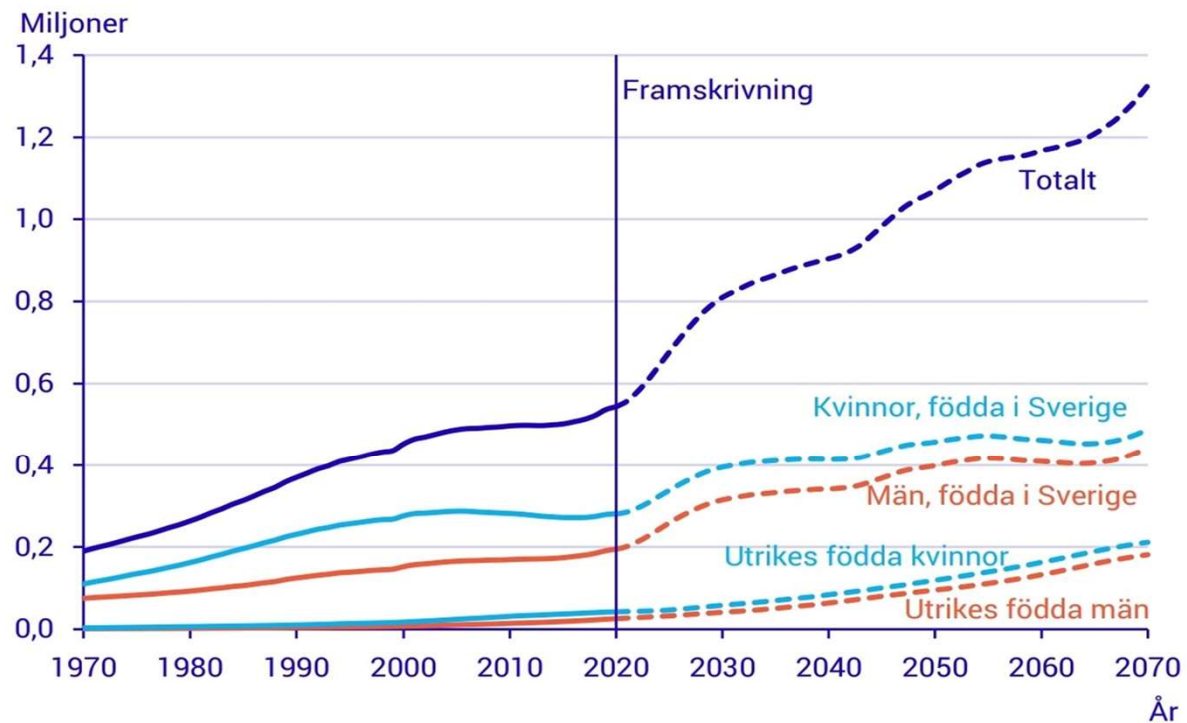
80+ ökar kraftigt de kommande åren

SCB, Sveriges framtida befolkning 2021–2070, Demografiska rapporter 2021:1

”Den äldsta åldersgruppen, 80 år och äldre, är den åldersgrupp som växt fortast och förväntas även framöver att växa fortast”.

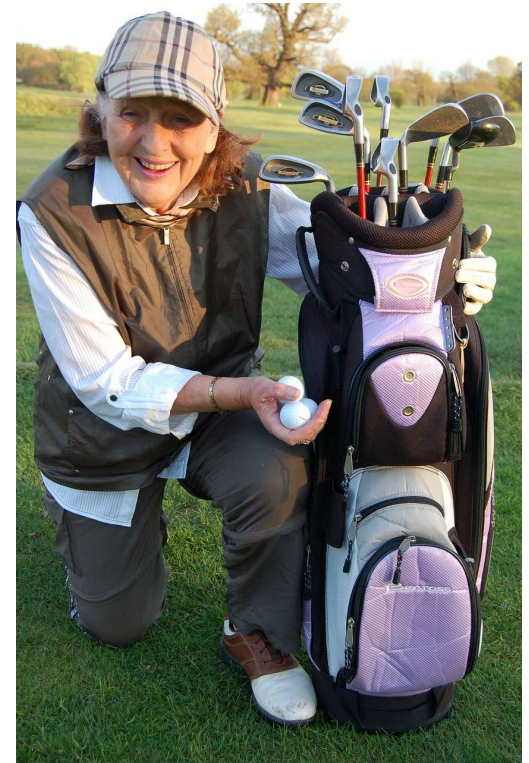
Antal i åldrarna 80 år och äldre efter kön och inrikes/utrikes född 1970–2020 samt framskrivning 2021–2070

Population aged 80 years and older by sex and Swedish born/foreign born 1970–2020 and projection 2021–2070. Millions

70 är det nya 50 ?? enl. prof. Ingmar Skoog (H70-studien)

- Risken drabbas av hjärtinfarkt halverats på 20 år
 - 9/10 patienter överlever hjärtinfarkt om de kommit till sjukhus
 - Risken drabbas av stroke nästan halverats på 20 år
 - Underbensamputationer på diabetiker har minskat med 40 % på 20 år
 - De flesta äldre har/kommer byta ut någon led
 - Demens har minskat från 30-24 % (hos 85-åringar)
 - Mer ork, mindre hjälp i vardagen
-
- Vi har blivit alertare till knopp och kropp!

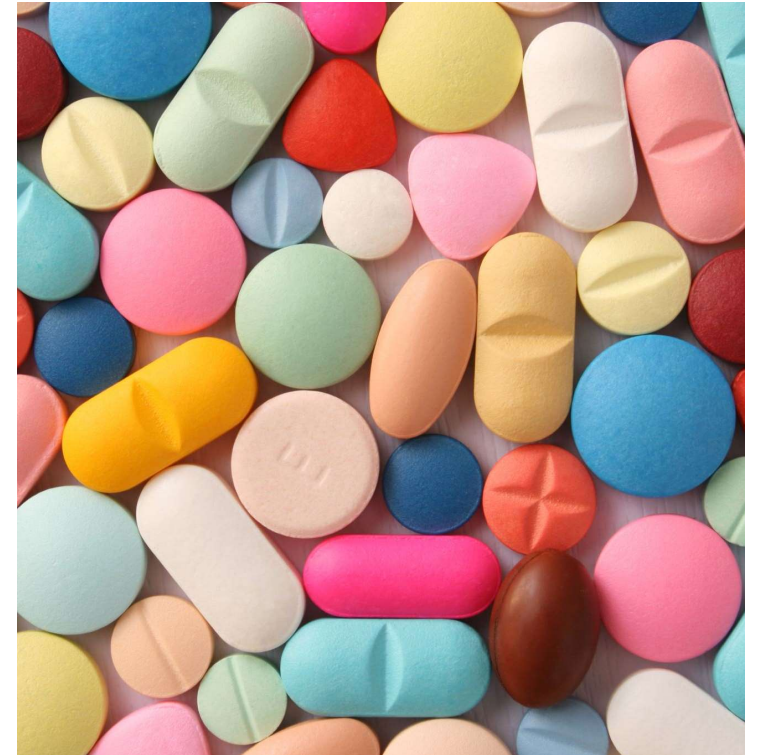
Biverkningar vanlig orsak till att äldre söker vård

- Studier visar att upp till 10-30 % av akuta inläggningar av äldre på sjukhus helt eller delvis beror på läkemedelsbiverkningar.
- Upp till hälften av dem bedöms möjliga att undvika.
- I gruppen över 80 år bedöms upp till 30-40 % av inläggningarna på geriatrisk klinik vara läkemedelsrelaterade.

Varför är läkemedelsrelaterade problem vanligt bland äldre?

- Åldersrelaterade kroppsliga förändringar
- Flera olika sjukdomar – behandlingen mer komplicerad
 - I många studier utesluts multisjuka äldre
- Användning av många läkemedel – polyfarmaci
 - Ger risk för interaktioner
 - Kan förstärka eller försvaga effekterna av varandra
 - Risk för nedsatt följsamhet
- Bristfällig uppföljning av nyinsatta läkemedel eller dosändringar
- Bristfällig eller ej uppfattad information till patienten

Underanvändning av läkemedel

- Lokal östrogenbehandling av kvinnor
- Osteoporos
- Förmaksflimmer
- Hjärtsvikt
- ...med flera
- .
- .
- Bristande tillit

Äldre ingen homogen grupp

- Ju äldre vi blir desto mer olika blir vi
- Åldersrelaterade kroppsliga förändringar varierar mycket liksom vilka sjukdomar vi drabbas av
- Åldrandet ger reducerad *reservkapacitet*, sviktande organfunktion och försämrade reglermekanismer

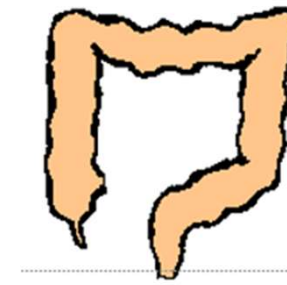
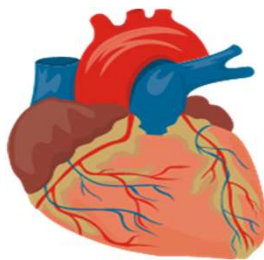
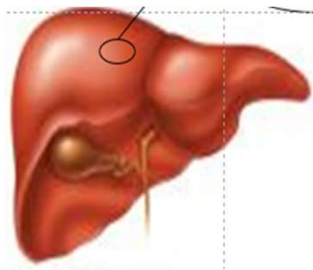
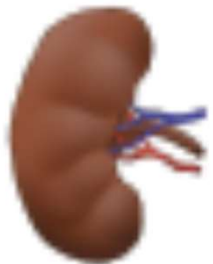

Åldersrelaterade kroppsliga förändringar ger ökad känslighet för läkemedel

- Mängden kroppsvatten minskar och andelen kroppsfett ökar. Det leder till att vissa läkemedel stannar kvar längre i kroppen.
- Minskad kapacitet i organ eller i reglerfunktioner
- Reglerfunktioner sämre – exempelvis för att snabbt styra blodtrycket när man reser sig
- Balansen försämras – ökad fallrisk

Olika organ åldras successivt

- Njuren - funktionen halverad hos flertalet äldre
- Levern – minskad kapacitet
- Hjärtat – ökad känslighet
- Hjärnan – ökad känslighet
- Mage/tarm – sämre slemhinneskydd

Orsaker till multimedicinering - polyfarmaci

- Flera sjukdomar
- Varje symtom behandlas för sig
- Flera olika läkare skriver ut mediciner
- Bristande dokumentation och överföring av information
- Bristande kunskap om tex omvårdnadsåtgärder som alternativ till läkemedelsbehandling
- Ordinationer omprövas inte
- Läkemedelsgenomgångar genomförs inte kontinuerligt

Indikatorer för
att problem
med
medicineringen
kan uppstå

- Kognitiva störningar (demens)
- Tre eller fler kroniska tillstånd
- Fem eller fler läkemedel
- Flera olika läkemedelsformer (tablett, plåster, inhalation)
- Komplicerade instruktioner
- Flera läkare inblandade
- Flera förändringar av ordinationerna senaste året
- Synproblem
- Nyligen utskriven från sjukhus
- Ensamboende

Läkemedelsgenomgång

- Socialstyrelsens föreskrift HSLF-FS 2017:37 förordar att läkemedelsgenomgång skall erbjudas till
 - patienter 75 år och äldre med minst 5 läkemedel, samt
 - patienter som har misstänkta läkemedelsrelaterade problem.
- När bör läkemedelsgenomgång ske?
 - Patienter som har eller misstänks ha läkemedelsrelaterade problem.
 - Vid inskrivning i slutenvård.
 - Vid läkarbesök i öppenvård om patienten är 75 år eller äldre och är förskriven minst fem läkemedel.
 - Vid påbörjad hemsjukvård eller inflyttning till särskilt boende.
 - Vid uppstart av dosdispenserade läkemedel.

Hur ska läkemedels- genomgångar hinna med?

- Utökad apotekarstöd inom slutenvård, primärvård och på boenden
- Införande av kommunfarmaceuter
- Mer utbildning i geriatrik och farmakologi i läkarutbildningen

Förslag till dig som patient/ närstående

- Berätta vilka receptfria/naturläkemedel du tar och vad du inte tar på läkemedelslistan. Fråga om icke-farmakologiska alternativ.
- Be att få en aktuell läkemedelslista vid läkarbesök
- Ta med dina mediciner om du blir inlagd på sjukhus, särskilt viktigt med ögondroppar och KOL/astma-mediciner
- Kontrollera ev biverkningar med självskattningsverktyget PHASE-20
- Ta del av frågor och svar om läkemedel:
kollpalakemedel.se

Phase-20 för att identifiera biverkningar mm

- 20 frågor för att identifiera symtom som kan ha samband med läkemedelsbehandling, till exempel biverkningar eller interaktionseffekter.
- PHASE-20 finns i olika varianter för olika situationer
- Finns att ladda ned på www.kollpalakemedel.se
- Fyll i PHASE-20 och ta med till vårdcentralen när du har tid för läkemedelsgenomgång

The image shows a screenshot of the PHASE-20 questionnaire form. It is a grid-based form with a header section containing patient information fields (Name, Date of Birth, Address) and a main table. The table has several columns and rows, likely representing different symptoms or side effects. The form is titled 'PHASE-20' and is used for identifying symptoms related to medication.

Bra hjälpmedel för att ta läkemedel

Tablettdelare

Ögondroppsstöd

Tablettkross

Instruktionsfilmer
inhalatorer, tex Janusinfo.se

Bra hjälpmedel för daglig användning – dosett och dosförpackat

Exempel på olika listor gällande läkemedel

Aktuell läkemedelslista från vården

FÖRVÄXLINGSRISK!

Mina sparade recept från apotek

Vid ditt vårdbesök får du en lista över de läkemedel du ska använda och i vilken dos. Det är din **Aktuella läkemedelslista**. Du känner igen den listan på att den har Region Norrbottens logotyp i övre vänstra hörnet. Saknar du en sådan lista – be din läkare eller sköterska om en ny. Utgå alltid från den när du tar dina läkemedel. Om du använder läkemedel som inte finns med på listan – meddela din läkare vilka. Ta alltid med läkemedelslistan vid vårdbesök!

På apoteket får du en sammanställning av dina elektroniskt sparade recept – **Mina sparade recept** på apotek. Den visar bland annat receptens giltighetstid och kvarstående uttag. Obs! Denna lista kan innehålla recept och doseringar som inte längre är aktuella. Recept på aktuella läkemedel saknas på denna lista om sista uttaget är gjort och receptet inte är förnyat.

Aktuell läkemedelslista
Alla vårdgivare

ÅÅ ÅÅÅÅ-XXXX
Efternamn, Förnamn

Region Norrbotten
Utskrift av Förnamn Efternamn, Hälsocentral
Datum 191003

Regelbunden medicin

Läkemedel / innehåll	Wagen	Länk	Åttio	Åttio	Användning
MOSALOLE 9 Pulver till oral lösning i dospås Inakt. 190227 Verksam ämne: Moxalolol, kromklorid Ochaktat: Förnamn Efternamn Hälsocentral	1				1 dospås varje morgon med förtäring
ACETYLSALICYLSYRA TEVA 75 mg Tablett Inakt. 190309 Verksam ämne: Acetylsalicylsyra Ochaktat: Förnamn Efternamn Hälsocentral	1				1 tablett varje morgon. Förbygger blodproppar
GLYTRIN 0,4 mg/ml Sublinguallösning Inakt. 190308 Verksam ämne: Glycyrrhizin Ochaktat: Förnamn Efternamn Hälsocentral					1 spraydos vid behov mot läkarp
METOPROLOL SANDOZ 50 mg Depottabl Inakt. 190216 Verksam ämne: Metoprolol Ochaktat: Förnamn Efternamn Hälsocentral	1				1 tablett varje morgon för blodtryck och hjärta
ENALAPRIL KRKA 5 mg Tablett Inakt. 190227 Verksam ämne: Enalapril Ochaktat: Förnamn Efternamn Hälsocentral	1				1 tablett varje morgon för blodtryck

Viktigt att skilja dessa
båda listor åt!

När du tar dina läkemedel ska du följa den **Aktuella läkemedelslistan**.

TIPS! Ta med den **Aktuella läkemedelslistan** till apoteket som då kan stämma av mot **Mina sparade recept** och ta bort recept som inte längre gäller.

Patientinformation framtagen av
Läkemedelskommittén Region Norrbotten 191104

Mina sparade recept på apotek 2019-10-03

Sida 1 (1)

Personnummer ÅÅÅÅ-XXXX

Recept giltigt till	Förskrivna medicin (verksam substans)	Förskrivna mängd	Återstående mängd
☐ 2019-05-27	Acetylsalicylsyra Teva, tablett 75 mg Med förorda: (verksam substans) 1 TABLETT VARJE MORGON FÖRBYGGER BLODPROPPAR.	1 x 100 styck 4 uttag	100 styck 3 uttag
Utskrivet av: Förnamn Efternamn, Läkart, SE, Arbetstid Senaste uttag: 2019-06-01 Nästa uttag inom förordad tid: 2019-08-07			
☐ 2019-05-27	Enalapril Krka, tablett 5 mg Med förorda: (verksam substans) 1 TABLETT VARJE MORGON FÖR BLODTRYCKET.	1 x 100 styck 4 uttag	100 styck 3 uttag
Utskrivet av: Förnamn Efternamn, Läkart, SE, Arbetstid Senaste uttag: 2019-06-01 Nästa uttag inom förordad tid: 2019-08-07			
☐ 2019-05-27	Metoprolol Sandoz, depottabl 25 mg Med förorda: (verksam substans) 1 TABLETT VARJE MORGON FÖR BLODTRYCK OCH HJÄRTA.	1 x 100 styck 4 uttag	100 styck 3 uttag
Utskrivet av: Förnamn Efternamn, Läkart, SE, Arbetstid Senaste uttag: 2019-06-01 Nästa uttag inom förordad tid: 2019-08-07			
☐ 2019-08-15	Metoprolol Sandoz, depottabl 50 mg Med förorda: (verksam substans) 1 TABLETT VARJE MORGON FÖR BLODTRYCK OCH HJÄRTA.	1 x 100 styck 4 uttag	100 styck 3 uttag
Utskrivet av: Förnamn Efternamn, Läkart, SE, Arbetstid Senaste uttag: 2019-08-15 Nästa uttag inom förordad tid: 2019-10-21			
☐ 2019-05-27	Moxalole, pulver till oral lösning Med förorda: (verksam substans) 1 DOSPÅS VARJE MORGON MOT FÖRTÄRING.	1 x 10 styck 2 uttag	10 styck 1 uttag
Utskrivet av: Förnamn Efternamn, Läkart, SE, Arbetstid Senaste uttag: 2019-06-01 Nästa uttag inom förordad tid: 2019-08-07			

Nationella Läkemedelslistan NLL

- Lag som trädde i kraft 1 maj 2021
- Rikstäckande informationskälla – ger alla tillgång till samman information om förskrivna och uthämtade läkemedel
- Ny särskilt utredare tillsatt Fredrik Andersson avdelningschef TLV– klar 14 februari 2025. ??
- Kravet på vårdgivarnas anslutning till nationella läkemedelslistan flyttas till 1 december 2025. Flyttas ännu längre fram??

Kloka frågor och rättigheter

På www.kollpalakemedel.se finns mer information och tips på vilka frågor som man kan ställa om sina läkemedel och vilka rättigheter man har.

Recept

- Recept är giltiga i 12 månader.
- Digitala – e-recept
- När samtliga förpackningar är uthämtade *eller* när giltighetstiden passerats är receptet förbrukat.
- Läkaren anger i receptet hur många förpackningar som ska lämnas ut vid varje tillfälle.
- Läkaren ger som regel apoteket i uppdrag att erbjuda utbyte till den tillverkare som har lägst pris – generiskt utbyte.

Utbyte av läkemedel

- Erbjudande om utbyte innebär att samma substans, samma mängd, samma styrka erbjuds.
- Det är kunden som tackar ja eller tackar nej till erbjudande om utbyte.
- Om man tackar nej till utbyte påverkar det hur stor del av läkemedelskostnaden som subventioneras.
- Tackar man ja till utbyte kommer hela kostnaden att ingå i läkemedelsförmånen. Rabatten man får beror på hur långt upp man kommit i högkostnadstrappan.
- TLV är den myndighet som beslutar om vilka läkemedel som ska ingå i läkemedelsförmånen.
- TLV beslutar om priser på läkemedel inom förmånen.

Högekostnadsskyddet

- Högekostnadsskyddet är den del av läkemedelsförmånen som vi vanligen kommer i kontakt med.
- Maximalt **2850 kr** under en tolv månadersperiod
- Utbytet ger besparingar vad gäller samhällets läkemedelskostnader

Sammanlagd läkemedelskostnad under 12 månader	Procent du betalar	Det belopp du själv betalar
6 994 kr ---	0 %	Frikort - 0 kr
5 055 – 6 993 kr	10 %	2 656 – 2 850 kr
2 721 – 5 054 kr	25 %	2 073 – 2 655 kr
1 426 – 2 720 kr	50 %	1 426 – 2 072 kr
0 – 1 425 kr	100 %	0 – 1 425 kr

Brister på läkemedel

- Internationellt problem
- Restnotering – tillfälligt slut
- Brist – långvarigt
- Orsaker till brister
 - Tillverkning – brist på verksam substans
 - Logistik – transporter
- Läkemedelsverket har ett uppdrag att se över hur rest- och bristsituationer för läkemedel kan hanteras och förebyggas.
- Läkemedelsverket kartlägger var läkemedelstillverkning skulle kunna ske i händelse av kris.

Frågestund